

EL SERVEI MANCOMUNAT D'ARXIUS DE LA MARINA ALTA:

Una solució viable per a la salvaguarda efectiva del nostre Patrimoni Documental.

La idea de la creació d'un Servei Mancomunitat d' Arxius a la comarca de la Marina Alta va sorgir fa uns quatre anys, en veure els bons resultats que en aquest camp s'obtenien en la veïna comarca de la Safor i sobretot en tenir experiència directa del lamentable estat en que es trobaven la majoria dels nostres arxius.

L'objectiu principal d'aquest projecte es centra doncs en l'interès per la conservació del Patrimoni Documental de la comarca de la Marina Alta mitjançant l'organització dels nostres arxius perquè serveixen:

1.- A l'Administració, racionalitzant el treball d'arxiu i adequant-lo a les noves tecnologies. (Arxius Administratius).

2.- Als investigadors, facilitant l'accés a la informació dels arxius dels diferents pobles de la comarca. (Arxius Històrics).

La Mancomunitat Cultural de la Marina Alta (MACMA) va ser l'organisme públic adient per dur endavant aquest projecte mitjançant la contractació d'un arxiver que faria el seu treball de manera ambulant, entre els pobles de la comarca que contracten el servei, i encarregant-se a més de les qüestions econòmiques: gestionar el cobrament de la quota als pobles, contractar una persona d'ajuda a l' arxiver mitjançant ofertes laborals del INEM i sol·licitar i invertir la subvenció anual que la Conselleria de Cultura de la Generalitat Valenciana concedeix a aquest servei.

L'Arxiu Històric Municipal de Dénia, promotor del projecte, funciona com a centre de control tècnic dels treballs d'arxiu i com a centre de documentació i informació als investigadors i estudiosos sobre la

documentació dels arxius de la comarca.

Aquest model d'organització comarcal d'arxius va començar, com hem dit, a la Safor fa uns vuit anys i es va estendre a la comarca de la Vall d'Albaida i més recentment, està posant-se també en marxa a la Costera. La idea és la d'oferir un servei d'arxiu de qualitat i amb continuïtat, no realitzat per aficionats o persones que esporàdicament s'encarreguen d'arreglar "els papers", sinó per personal especialitzat que coneix la manera correcta de tractar els fons documentals perquè en siga rendible la conservació i aprofitament i, molt important, que mantinga l'organització dels fons documentals perquè no s'arribe al desordre de nou.

Després de l'organització dels documents, l'encaixat i la instal·lació en prestatgeries metàl·liques, el projecte aborda la informatització dels inventaris i catàlegs, mitjançant un programa informàtic global per a tots els pobles que possibilita una futura connexió en xarxa via Internet. Però per arribar a aquesta etapa encara queda un llarg camí per recórrer, ja que si prèviament no hi ha organització i classificació dels documents, no pot haver mai una informatització que siga realment útil.

El Servei d' Arxius a la Marina Alta. Després d' un any de funcionament.

El projecte va començar de manera efectiva al juliol del 2000 amb un total de tretze municipis: Beniarbeig, Benissa, Dénia, Poble Nou, Orba, Pedreguer, Sagra, El Verger, Els Poblets, Ondara, Teulada, Xàbia i Xaló, els quals han renovat la contractació de mòduls del servei per al l'any 2001, demostrant l'interès dels seus governants per la bona conservació del patrimoni documental dels seus pobles.

En un primer moment es realitzà un informe per valorar la situació en què es

trobava cadascun d'ells. La situació general era bastant lamentable, ja que la majoria de municipis no disposen d'arxivers municipals ni de cap persona encarregada i per tant, els arxius estan abandonats en locals sense condicions, amuntegats i sempre pendents d'alguna neteja o canvi de local que sense remei els faça desaparèixer per sempre junt amb el tros d'història que contenen.

Les tasques realitzades fins el moment han estat dirigides en primer lloc a assegurar el bon estat de conservació dels documents, això és col·locar la documentació en caixes de cartró normalitzades i eliminar tot aquell material d'oficina – clips, gomes, grapes... – que perjudica els documents en un curt termini de temps, també cal destacar que com a pas previ s'ha hagut de netejar el pols i la brutícia tant dels documents històrics com de la majoria de “locals” destinats a “arxiu”: naus industrials, edificis abandonats, cambres amb goteres, etc... Després s'ha començat una primera classificació a gran trets que, depenent del volum documental i de l'estat d'organització dels documents, s'ha dirigit a un treball més superficial o més en profunditat.

Així, a mode de repàs general podem especificar que a **Beniarbeig** hem catalogat la totalitat de la documentació històrica; a **Benissa** s'ha començat la catalogació del fons històric en les noves dependències de l'Arxiu Municipal; a **Ondara** hem organitzat tota la documentació que es trobava dipositada a la Cooperativa en un lamentable estat de conservació; a **Dénia** estem pendents de començar la catalogació de l'Arxiu Històric del Jutjat deixat en dipòsit a l'Arxiu Municipal; a **El Poble Nou de Benitatxell**, també hem començat a organitzar la documentació administrativa, però encara queda pendent tota la procedent del Jutjat. A **Orba**, **El Verger**, **Els Poblets**, **Sagra**, **Pedreguer** i **Xaló** hem organitzat i catalogat part de la documentació. Cal destacar el cas

de Xaló que compta amb documentació judicial des del segle XVIII. A **Teulada**, com a conseqüència del gran volum documental encara no hem pogut començar a catalogar, però ens hem dedicat a classificar els documents preparant-los per a la posterior catalogació. Per finalitzar, a **Xàbia**, hem reunit tota la documentació, repartida en diferents locals: la Cooperativa (edifici annex a la biblioteca municipal), l'antic edifici de Falange, l'Oficina Tècnica, en l'edifici de recent construcció destinat a Arxiu Municipal. Part de la documentació ja es troba organitzada i preparada per a la catalogació.

Després d'aquest temps de funcionament la valoració del projecte ens sembla positiva, per diferents raons: per la tasca realitzada sobre el patrimoni documental comarcal i també pel fet que l'existència d'aquest servei mancomunat suposa la conscienciació per part dels governants locals de la importància de conservar la documentació tant històrica com administrativa per ser patrimoni dels seus pobles. Com a crida d'atenció, el pitjor són en general, les deficientes condicions dels locals destinats a arxiu i la manca d'espai. És lamentable que en edificis nous s'haja oblidat la tasca d'arxiu, final del procediment administratiu, i no s'hagen previst uns dipòsits d'arxiu que complisquen un mínim de condicions ambientals i d'espai.

Rosa Seser Pérez i Lucia Signes Mata

SALUT I AIGUA

IV JORNADES DE TREBALL SALUT I MALALTIA EN ELS MUNICIPIS VALENCIANS. MEDI AMBIENT I SALUT: UNA PERSPECTIVA HISTÒRICA

SUECA, 24 I 25 DE NOVEMBRE DEL 2000

El treball constant i humil és cosa rara al nostre País, potser més donat a traques de tota mena; però existeix. Afortunadament, les nostres comarques no solen ser alienes a moltes de les iniciatives que, calladament, però amb efectivitat, vertebren, escampen coneixements, vivències i reflexions sobre la nostra realitat social.

Una d'elles ha estat i és la convocatòria que bianualment realitzen els departaments d'història de la ciència de les Universitats d'Alacant i València, ja des de fa prop d'una dècada. El tema, d'entrada, no sona massa bé, no és massa venedor. Indefectiblement, però, incideix sobre realitats històriques i actuals més que evidents.

Benissa, Alcoi i Sueca han estat l'itinerari de les darreres jornades sobre salut i malaltia en els municipis valencians que s'han vingut realitzant amb el suport de col·lectius i institucions locals en un ambient obert, amigable i on s'ha pogut palpar com poden conviure, simbiòticament, el món universitari i els pobles i ciutats d'arreu del País.

La darrera convocatòria, amb una bona representació de professors, arxivers i professionals de la salut d'arreu de les Comarques Centrals Valencianes (Ibi, Alcoi, Dénia, Oliva, Gandia...) ha reflexionat al voltant de les relacions entre la salut i el medi ambient. Un tema amplíssim del qual potser ens resta, sobretot, el record més evident de les terçanes patides pels jornalers de l'arròs i el marjalers o els més recents i

polèmics brots de legionella. Abans i ara, l'aigua esdevé un vehicle fonamental per a la vida; i per a la malaltia i la mort. La qual cosa ens mostra com no és gens balder que metges, historiadors i altres especialistes coordinen esforços per escatir les relacions, molt sovint oblidades, entre la salut i el medi que respirem i construïm.

Com és habitual, la primera sessió de les jornades versà sobre les fonts arxivístiques però el nus principal de comunicacions va voltar la problemàtica al voltant de l'arròs i el paludisme, com no podia ser d'una altra manera, donat el tema general i la incidència persistent de les terçanes fins a mitjan segle XX. De fet, algunes de les autoritats suecanes presents les havien patides en la seua joventut.

Els processos d'acceptació i assimilació de les teories microbianes sobre la causa del paludisme foren tractats per Maria Josep Bàguena mentre que Jesús Ignasi Català feia una divertida història crítica sobre el laboratori d'hidrobiologia espanyola que funcionà a València en el primer terç del segle XX. En ell es pretenia experimentar sobre el control del paludisme a través d'algues que havien de controlar les larves. Tanmateix, l'èxit de l'aclimatació de la gambúsia va esfondrar les experiències dels seus promotors Pardo i Caballero.

Enric Perdiguero també ens parlava de la lluita contra el paludisme en el primer terç del XX, però centrant-la ara en l'espai concret de la Vega Baixa del Segura i en les difícils condicions en què es desenvolupà la lluita contra la malaltia. Un disciplinat grup de treball, l'Ullal de Gandia, va fer també una interessant aportació sobre la introducció de la gambúsia com a mètode biològic en el combat del paludisme.

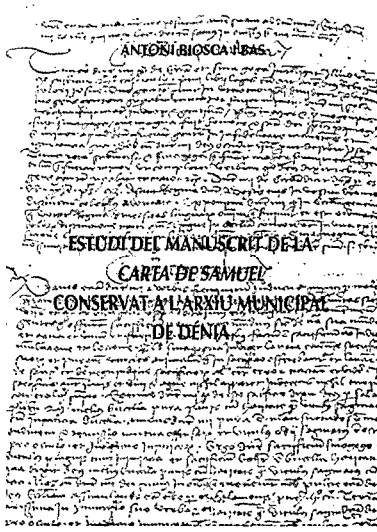
Vicenç Rosselló reblaria el clau de la primera jornada amb una molt completa exposició que resumia l'estat dels

coneixements sobre l'Albufera de València: les seues goles (claus de la seua evolució i control), els conjunts de fenòmens geomorfològics que l'afecten, com ara la subsidència, i sobretot dels antròpics. L'exploració de les salines, els seculars enfrontaments entre pescadors i arrossers, els intents de dessecació i els aterraments i drenatges associats. Tot això sense defugir les darreries actuacions humanes: l'inici de l'especulació (1962), la inauguració per Manuel Fraga del camp de Golf o les mesures protectores promogudes per Ricard Pérez Casado. En qualsevol dels casos, hi quedarà sempre l'indestructible espai simbòlic.

A la segona sessió s'hi llegien les comunicacions que giraven al voltant del tema de l'aigua i d'altres d'àmbit més divers: així, la interrogació que feien Barona i Micó a la Geografia de Carreras Candi o la comunicació llegida per Vicent Olaso sobre la guàrdia sanitària marítima. Armando Alberola tancava el bloc amb la ponència sobre catàstrofes naturals i salut a la València moderna. Evidentment, la publicació que regularment es realitza donarà compte detallat de totes les aportacions, més enllà d'aquests apunts fragmentaris.

Aquestes jornades on, aparentment, tot és molt senzill, ens calen per sentir-nos a gust amb nosaltres mateixos i per facilitar la comunicació entre investigadors que toquem temes diversos i tenim orígens i àmbits d'actuació també diferents. I per reconciliar-nos amb la nostra identitat local i cultural.

Jesús E. Alonso

ESTUDI DEL MANUSCRIT DE LA CARTA DE SAMUEL CONSERVAT A L'ARXIU MUNICIPAL DE DÈNIA

Biosca i Bas, Antoni

Ajuntament de Dènia (Alacant),
Institut Alacantí de Cultura
"Juan Gil-Albert", 2000, 286 + LVII ps.

La problemàtica creada entorn a les relacions entre les distintes comunitats religioses, qualsevol que siga el seu caràcter, pacífic o violent, han sigut sempre tema d'actualitat, despertant l'interès dels estudiosos del tema social. Eixa coexistència entre el Cristianisme, l'Islam i el Judaisme, en el nostre àmbit mediterrani occidental i peninsular ibèric, en el temps medieval, ha generat múltiples interpretacions i des de punts de vista molt diversos, segons l'element, de coexistència o d'enfrontament, que cada autor ha fet predominar.

Precisament, un dels aspectes més interessants del tema resideix en les discussions i les argumentacions emprades per a convèncer el contrari, atraient-lo a la religió pròpia. Es tracta, al nostre entendre, d'una actitud intel·lectual molt difosa en l'Edat Mitjana i que va tindre, a més, la seua

esplendor en un període molt concret: els segles XI al XIII. Obres teòriques, elaborades a partir d'una de les tres religions abans referides, que pretenien atraure a persones de la fe contrària per mitjà d'una demostració racional i teològica fàcilment comprensible.

En l'obra que ens ocupa, estem davant d'un exemple excepcional. La denominada *Carta de Samuel* és un dels escrits més interessants en la línia abans comentada. Es tracta d'una llarga carta, escrita originalment en àrab i, després, traduïda al llatí. Redactada pel rabí de Fes, Samuel Israelita (el nom resulta ja molt significatiu), a un altre rabí d'una sinagoga al Marroc, Isaac, *magister synagoge* en la ciutat de *Subnilmecha*; urbs identificada per l'autor, amb prou suports documentals, amb l'empori subsaharià de Siyilmasa, el gran centre redistribuidor de l'or africà en els ports d'ambdós riberes del Mediterrani.

El text de la carta àrab original es datava entorn de l'any mil, sent traduïda en llengua llatina per un cert fra *Alfonsus Bonihominis, Hispanorum Ordinis Predicatorum*, l'any 1339.

El manuscrit comptaria amb unes sis còpies, una guardada en l'Arxiu Municipal de Dènia, sobre la qual es basa la present obra, i altres cinc en la Biblioteca Nacional a Madrid; d'elles, dos en llatí i altres tres en castellà. Precisament, esta carta serà impresa i publicada en diverses ocasions, des de 1475 fins a la seua inclusió en la *Patrologia Llatina* de MIGNE. De l'estudi sobre autor i obra plantejat per l'autor, pareix desprendre's una certa circulació entre persones d'origen convers de jueu, si bé les constants referències al medi musulmà podrien apuntar a hebreus procedents del nord d'Àfrica o peninsulars.

L'estudi d'Antoni Biosca procedeix d'una memòria de llicenciatura, llegida en l'àrea de Llatí de la Universitat d'Alacant en 1999,

publicada, posteriorment per la Institució Juan Gil-Albert. La seua base fonamental, de caràcter, per tant, filològic, no oculta un important treball en tres àrees. En primer lloc, en el propi de la publicació de fonts. A partir del manuscrit de Dénia, ja analitzat, encara que succintament, per Roc Chabás, l'autor ha comparat les distintes versions editades, afegint el xicotet text final, en català, del text de Dénia, millorant prou la comprensió d'aquesta Carta. L'estudi paleogràfic, breu però substancios, resulta particularment útil per al lector.

En segon lloc, s'ha realitzat un importantíssim treball de seguiment, tant de les fonts de cites bíbliques com del propi Alcorà, que jalonen abundantment la Carta. L'autor ha extret un total de catorze temes, com, per exemple, el de la circumcisió, el baptisme, la virginitat de Maria o el molt estratègic, per a les tres religions, de la figura de Jesús. En aquest últim, l'autor ha entroncat amb un altre estudi, ja ressenyat en el nombre anterior d'aquesta mateixa revista, sobre la figura de Jesús entre cristians, jueus i musulmans, del Prof. Mikel d'Epalza.

En tercer lloc, i no menys important, ja que va ser, en origen, la raó de ser d'aquest treball, l'anàlisi filològica que resulta prou detallada, encara que, no per això, impedeix una lectura àgil i una fàcil comprensió. Útil per a l'especialista en llengües i, també, per als que vam buscar altres dades i perspectives.

Creiem que l'aportació, sens dubte, més important resideix precisament en com s'ha realitzat l'edició. Un impressionant treball sobre la font que resulta prou ben aprofitat gràcies a l'edició, plantejada des d'una perspectiva àmplia, completa i de summa utilitat per a la seua ocupació com a font.

Així, ens trobem amb una edició crítica, ben exposada i amb notes a peu de pàgina prou aclaridores més que erudites. L'edició

de la Carta s'estén al llarg de 178 pàgines (100-278) amb una disposició particularment útil. El text llatí, anotat, amb indicació de línies i puntuat, es mostra en les pàgines de l'esquerra (en total unes 89 pàgines), mentre que la versió traduïda al català apareix en el costat dret, amb notes aclaridores i referències, tant dels Evangelis com de l'Alcorà.

Però, a més, l'autor ha presentat en apèndix, amb unes 57 pàgines, la còpia facsímil de la Carta de l'Arxiu Municipal de Dénia, en el costat esquerre, i la transcripció llatina i, al final, catalana. Un text que pareix del segle XV i que va haver de tindre la seua utilitat en la zona.

Finalment, una bona edició i un considerable treball de Biosca que resultarà d'especial interès, tant per les característiques pròpies de la Carta com pel magnífic estudi desenvolupat.

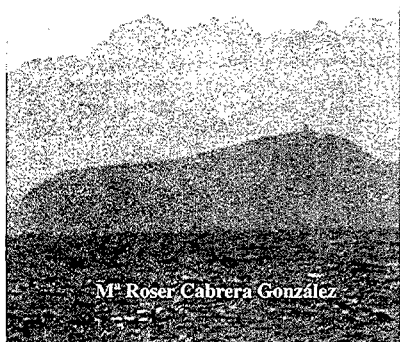
Unes últimes observacions de caràcter general. Primer que res, volguérem plantejar el fet de la probable difusió del text, entre persones converses, el que explicaria la seua circulació al llarg del Quatre-cents. D'altra banda, ressaltar l'esforç dels eclesiàstics que estan darrere d'esta Carta, per entrar en debat amb les creences dels musulmans, presentades ací quasi com una heretgia basada en un rudimentari coneixement de la Bíblia, ens porten a les idees preconcebudes en el debat de les tres religions.

Debats que tractaven de convèncer el contrari per la via de la raó, certament, però que, en el moment en què la correlació social va propiciar el predomini d'una de les tres creences en la societat, van servir com a argument d'enfrontament sobre els contraris, conversos, jueus o moros, i, al mateix temps, com a punt de fixació de l'ortodòxia per als del bàndol propi, en este cas, cristians.

No sabem l'èxit d'esta Carta en la seua tasca de conversió, però sí que sospitem que el mitificat diàleg entre les tres religions, mantingut només en el terreny de la discussió intel·lectual, sense aplicació pràctica alguna, resulte útil per a reforçar, pel camí de la ideologia, els enfrontaments reals que oposen a estes tres cultures. Desgraciadament els fets i les accions pareixen demostrar-ho així.

Manuel Ruzafa

**MAR i LENGUA
a la Marina Alta**

MAR i LENGUA a la Marina Alta
La formació del llenguatge mariner

Autora: Mª Roser Cabrera González

Edita: Ajuntament de Teulada i Institut
d'Estudis Comarcals de la Marina Alta

Format: 17 x 24

Núm. de pàgines: 84

Enquadernació: rústica cosida amb fil vegetal

ISBN: 84-920725-4-7

P.V.P.: 6 € (1.000 ptes.)

Ara, quan d'una manera irreversible estem perdent les restes materials del patrimoni marítim i els sistemes ancestrals de bastiment naval; quan les embarcacions tradicionals han canviat de tipologia constructiva i, fins i tot, els materials estructurals han estat reemplaçats per uns altres més adaptats a les noves condicions de treball i avanços tecnològics; quan s'han substituït els elements de navegació i pesca per uns altres tècnicament millors, amb el consegüent canvi de denominació; quan assistim a una progressiva i gairebé irreversible substitució lingüística del català per l'espanyol entre la mà d'obra immigrant que treballa a les barques de pesca del nostre litoral, i a una anglosaxonització del llenguatge tècnic de navegació i comunicació entre el comandament dels bucs; ha vist la llum el treball de recerca realitzat per Mª Roser Cabrera González, **Mar i Lengua a la Marina Alta**, que va estar guardonat amb el IX Premi d'Investigació Vila de Teulada. Aquest treball, que és una mena de perllongació de la tesi doctoral que fa uns anys va realitzar la doctora Cabrera sobre el llenguatge mariner de Dénia, ha estat editada conjuntament per l'Ajuntament de Teulada i l'Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta.

Aquest petit llibre de vuitanta-quatre pàgines, la lectura del qual pot interessar tant als lingüistes com als amants de la mar, tracta d'una part tan immaterial, fràgil i perible del nostre patrimoni com és la llengua, i a més, d'una llengua minoritària i minimitzada, a la qual algunes persones li han perdut el respecte i la valoren amb menyspreu. Una llengua que es troba en un procés galopant de substitució lingüística i que s'encamina cap a la glotofàgia aconseguida.

Però mirant les coses en positiu, tenim entre les mans el fruit d'un petit estudi

etnolingüístic, producte de la constància en la recerca d'una dona que investiga en el món del treball d'oficis netament masculins, cosa que dificulta la seua tasca i no li facilita massa les coses, fins i tot entre les dones que llegeixen i analitzen els seus llibres.

Gràcies a la tenacitat d'aquesta professora, el parlar d'algunes persones de la mar, especialment la dels seus informadors dels municipis litorals de la Marina Alta (Dénia, Xàbia, Teulada i Calp), sobreviurà en el temps, encara que solament siga sobre el paper, i les generacions futures podran conèixer quina era la parla col·loquial específica del llenguatge mariner de les acaballes del segle XX.

L'edició de *Mar i Llengua* podem considerar-la com una glopada d'aire fresc que revificarà la gent que estima les coses de la mar i valdrà de revulsiu per animar altres persones, que ara veuen impassibles el fugaç canvi que sofreix la nostra societat i com se li'n va de les mans tot allò que coneix, a fer alguna cosa pel patrimoni que es perd.

La monografia que ara us presentem, prologada pel Dr. Jordi Colomina, s'estructura, després de localitzar el marc geogràfic de l'estudi, en tres blocs temàtics que tot seguit us detallarem.

En el primer apartat, que porta per títol "Els mariners de la comarca de la Marina", l'autora ens presenta el resultat de les converses mantingudes amb les persones que ha entrevistat al voltant de qüestions de la vida quotidiana i de les experiències viscudes per elles. Parlen de la comparació dels oficis de mariner i llaurador, de la forma i accidents del sòl de la mar, de les senyes i els caladors, de la meteorologia, dels canvis soferts per les embarcacions, de les xarxes, dels peixos, de les supersticions i les estacions. El resultat d'aquestes converses ha donat la base a l'autora per parlar del

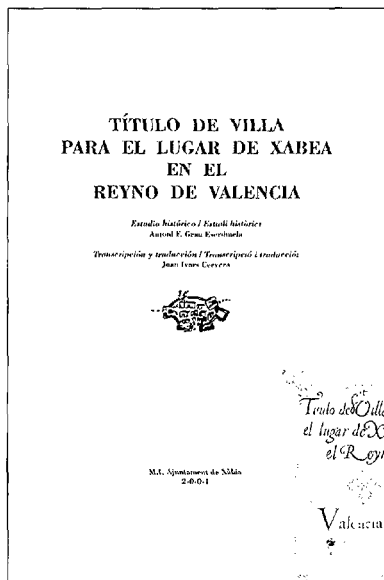
llenguatge específic dels mariners com a llenguatge professional, de la transmissió del llenguatge marí i de la repercussió que sobre el llenguatge dels mariners han tingut les transformacions tecnològiques ocorregudes al llarg del segle XX.

En el segon bloc, la doctora Cabrera estudia el lèxic mariner i la semàntica, treballa com estan formats els mots que els mariners en fan ús en la seua parla quotidiana, tot extraient de les converses mantingudes amb els informadors, els derivats, els mots compostos i els parasintètics. Així mateix, estudia la conversió sintàctica i la semàntica del llenguatge. Tanca aquest apartat un interessant llistat de sinònims en què podem apreciar l'especificitat del llenguatge mariner, ja que moltes d'aquestes paraules, fora d'aquest context no ho serien.

Finalment, el tercer apartat està destinat als camps lèxics, en ell se'ns presenta unes relacions de mots agrupats per diferents aspectes com: la geomorfologia, la meteorologia, la cronologia, la pesca i la navegació, que subdivideixen el capítol en subapartats. Aquí, a la primera enumeració de mots els acompanya la definició de cadascun a fi de facilitar la comprensió al lector.

Tanca aquesta publicació una extensa bibliografia relacionada amb l'halieutica i el món de la mar en general que ens pot ajudar a ampliar coneixements sobre aquesta temàtica tan específica en què ara recomanem us capbusseu.

Jaume Buigues i Vila

**“TÍTULO DE VILLA PARA EL LUGAR
DE XÀBIA EN EL REYNO DE
VALENCIA”**

Estudi històric a càrrec
d'Antoni Grau Escrihuela

Transcripció i traducció de
Joan Ivars Cervera

Xàbia, M.I. Ajuntament, 2001

El document aquí publicat en facsímil, es troba a l'Arxiu Ducal de Medinaceli. Aquest arxiu conté nombrosa documentació referent al Marquesat de Dénia, i per tant de Xàbia. A mitjan del segle XVII s'incorporen a la Reial Casa Ducal de Medinaceli una part dels estats que havien pertangut al llinatge dels Sandoval: Lerma, Marquesat de Dénia, el comtat d'Ampudia i els estats vinculats a l'Adelantamiento Mayor de Castilla. Junt amb els territoris arriben, també, els arxius, instruments de govern i d'exercici de la jurisdicció.

El privilegi, pel qual es converteix en vila el lloc de Xàbia, el concedeix el rei Felip III el 2 de juliol de 1612 en

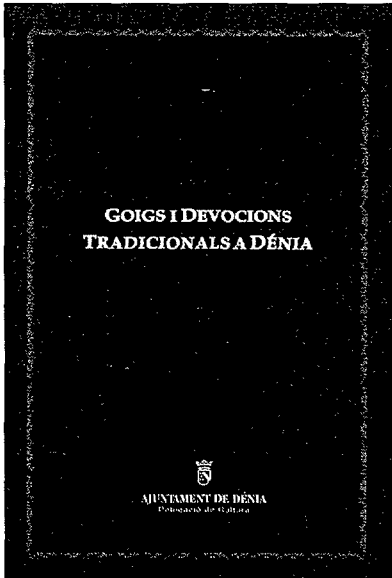
consideració a les peticions formulades pels prohoms de Xàbia i en atenció al seu parent l'Il.lustre Don Francisco Gómez de Sandoval y Rojas, Duc de Lerma i Marqués de la Ciutat de Dénia. És a partir d'aquest moment que Xàbia tindrà jurisdicció civil i criminal separada de la ciutat de Dénia i, per tant, autonomia municipal.

Com que aquest Privilegi Reial de 1612 constitueix la nostra partida de naixement com a municipi, l'Ajuntament de Xàbia ha considerat necessària la seua publicació i ha fet una primera edició facsímil de 2000 exemplars, acompanyats del corresponent estudi, transcripció i traducció. Dels quals 500 exemplars estampats en serigrafia sobre paper pergamenata, relligats a la manera antiga, els reserva l'Ajuntament per a obsequis protocolaris, i els altres 1500 facsímils amb el corresponent estudi enquadernats en rústica els destinarà a la difusió i venda.

L'edició ha sigut possible gràcies a la col·laboració de tres empreses dedicades al món editorial: *Seriarte* ha sigut la responsable de la serigrafia del Títol de Villa, *Imprenta Botella* ha fet el llibre estudi i la impressió offset del títol i *Encuadernaciones Gómez* ha realitzat el relligat a la manera antiga i les capsas per guardar el facsímil i el llibre estudi.

El facsímil va acompanyat d'un ampli estudi d'Antoni Grau Escrihuela, gran coneixedor dels fons valencians de l'Arxiu de la Fundació Casa Ducal de Medinaceli, que fa una exhaustiva anàlisi de la cojuntura en què s'hi atorgà el privilegi, i ens perfila les característiques socials i econòmiques de la Xàbia del moment certament interessants.

Catalina Cardona

GOIGS I DEVOCIONS TRADICIONALS A DÉNIA

Sendra i Piera, Josep;
Seser i Pérez, Rosa.

Dénia: Ajuntament de Dénia, 2001

L'estudi de la religiositat popular ens permet endinsar-nos en un món ple de símbols, formes culturals i manifestacions que reflectixen a través del temps les relacions devocionals entre el poble i els sants –sanadors, protectors- o la divinitat. Aquestes relacions, el tret característic de les quals és el tracte contractual condicionat per les necessitats del poble i la capacitat i efectivitat dels sants, han estat sotmeses, des del puritanisme tridentí fins al dogmatisme decimonònic, a una interessada reconducció eclesiàstica per tal d'evitar desviacions grolleres, paganes o, simplement, idiomàtiques, fora de la intermediació clerical i de l'ortodòxia oficial. L'existència de les nombroses ermites i llocs sagrats allunyats de les parròquies és explicable també per la necessitat popular de la comunicació directa, personal o

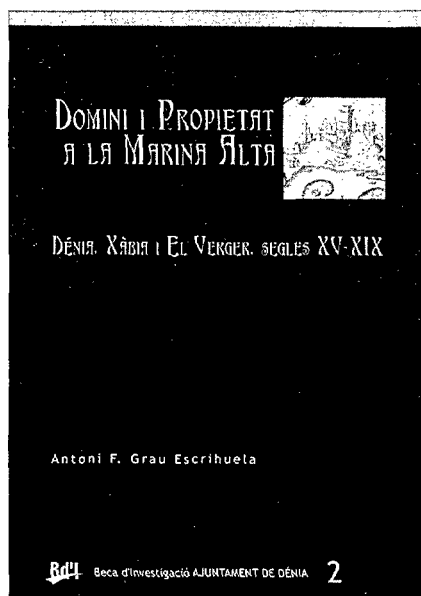
col·lectiva, amb els seus patrons, expressió de la qual són els goigs.

El goig és una constatació literària i musical de la religiositat popular, i el seu contingut, sempre versat, ens il·lustra tant de les bondats divines, gràcies aconseguides, miracles, etc. com de la corresponent veneració dels devots. La seua transmissió fou oral i des de final del segle XV a través de fulls impresos. Tot i això al País Valencià no hem tingut l'afecció de col·leccionar goigs com tingueren a Catalunya, on l'any 1854 ja existia una "Associació de Gogistes" alguns components de la qual –Roca i Ballvé, Ribas i Mustarós en recolliren més de vint mil- formaren grans col·leccions i contribuïren a la difusió. Pel que fa al nostre país solament a les primeries del s. XX J. Rodrigo Pertegàs, Josep Gasch, Josep Bau o Francesc Almarche, qui publicà un llibre sobre els goigs, recolliren fulls impresos. I darrerament Ricard Blasco publicà un estudi on consignà alguns goigs de la nostra comarca, de la qual sols coneixem el recull d'Alcanalí, fet per Joaquin Mestre, l'any 1970, i el presentat recentment per Josep Sendra i Rosa Seser: *Goigs i devocions tradicionals a Dénia*, publicat per l'Ajuntament de Dénia.

Després d'una succinta i acurada introducció de Guillem Gilabert i dels propis autors, que ens situa en el tema i l'àmbit concret de Dénia, el llibre recull, no sols la lletra i música de tretze goigs que corresponen a altres tantes devocions populars, sinó que els autors ens fan una referència biogràfica de cada sant objecte de la devoció i ens expliquen l'origen històric, les tradicions i celebracions populars –algunes ja perdudes- que el poble reviu any rere any en espais sagrats, on l'esplai i les manifestacions devocionals de demanda i d'agraïment ens mostren la vertadera essència de la mentalitat col·lectiva.

Es tracta, doncs, d'un treball seriós, complet i necessari, que ha d'esperonar als investigadors per tal de recollir, fixar i documentar els goigs i les tradicions i la història que envolten la religiositat popular: un patrimoni ric, valuós i encara viu en tots els pobles de la Marina Alta que demana l'atenció i l'estudi com el que ens han regalat Rosa Seser i Josep Sendra.

Antoni Espinós i Quero

DOMINI I PROPIETAT A LA MARINA ALTA: Dènia, Xàbia i el Verger. Segles XV-XIX.

Grau Escrihueta, Antoni F.

Ajuntament de Dènia i
Institut de Cultura Juan Gil Albert, 2001.

Deia Jesús Millán, en la presentació d'aquest llibre, que les Comarques Centrals

Valencianes són un territori creatiu, des del punt de mira de la producció històrica. I que amb actes com aquell mateix, a la sala consistorial de l'ajuntament denier, anàvem fent una mena de congrés d'història per capítols. Ni grandiosos ni cridaners, però sí efectiu.

És un goig pensar que projectem aqueixa imatge cap a fora. Nosaltres sabem, no obstant, de les moltíssimes limitacions que tenim. Malgrat petits mecenatges, com el de la beca d'investigació de l'Ajuntament de Dènia, la gran casa històrica de les comarques es troba en beceroles. Mancada d'arquitectes de consideració i d'un pla urbanístic com cal. Plena, això sí, d'obers voluntariosos que fem el que podem en les nostres hores lliures.

En aquest marc, és meritori que isquen a la llum obres tan treballades com la que ara comentem, en bona part gràcies a l'espenta de l'Arxiu Històric de la ciutat de Dènia, que no sols s'ha ocupat d'organitzar els seus fons sinó també de promoure investigacions d'entitat que, com és el cas, aprofiten els rics fons de caràcter senyorial. Una vegada més, l'arxiu de la casa ducal de Medinaceli esdevé una font inesgotable d'informacions, a la qual s'han afegit els documents dels ducs de Lerma i del mateix Arxiu Municipal de Dènia.

El treball de Grau s'emmarca en el gegantí esforç realitzat en les darreres dècades per tal d'esclarir els canvis estructurals en la societat mediterrània de l'edat moderna. Amb la particularitat valenciana que, a l'entremig, hi havia un tall tan transcendental com discutit: el del foragitament dels moriscos, avui entès com un acte de neteja ètnica. Una decisió lligada a la llarga i estesa incompatibilitat entre dues de les cultures del 'llibre' i a la mateixa construcció de l'estat nacional. Un fet que per als valencians, a més, semblava tenir el

caràcter d'una segona acta de naixença col·lectiva.

L'obra tracta, en primer lloc, d'esclarir la relació del Marquesat de Dénia amb la casa que la va ensenyorejar entre els segles XVII i XIX. Tot seguit, s'entra a valorar la carta de població posterior a l'expulsió morisca en la població del Verger. El nus central rau en l'estudi de l'estructura de la propietat a partir de capbreus, llibres de peita i de l'equivalent. Finalment, s'hi fa un seguiment breu però significatiu de l'evolució de la renda i de les despeses senyorials.

Són moltíssimes les qüestions que tracta el llibre i moltes les dades que ofereix. Algunes són, també, les coses que l'autor, conscientment, no tracta, com ara l'evolució en la distribució de cultius, la producció agrària, els mercats i el comerç. També hi ha algunes altres que no s'hi tracten però que caldria explorar: així, la mesocràcia que dibuixen els capbreus i padrons, la bicefàlia comarcal Xàbia-Dénia o la canviant administració senyorial i la seua relació amb les autoritats borbòniques. Com també, en un sentit més vitalista, el sentiment antisenyorial expressat en les festes celebrades amb ocasió del retorn de Dénia a la corona, l'any 1804.

Una altra qüestió que, finalment, ens planteja el llibre (no sols aquest, sinó el veritable estol de noves investigacions locals) és de caràcter alhora epistemològic i de comunicació del saber, dins i fora de la comunitat científica. A hores d'ara, és ben cert que treballs com aquest mostren una maduresa notable dels processos de recerca històrica. Tanmateix, si bé les investigacions locals són útils per incorporar-les a un corpus global de coneixement empírico-científic, no sempre ho són tant per escampar i divulgar una visió renovada del passat, la qual cosa hauria de ser un objectiu prioritari

de les entitats locals que publiquen. A més a més, fer la casa sencera, i no sols els fonaments i l'estructura, és un objectiu assumible per investigadors de la talla del mateix Grau. Cal no renunciar al camí cap a la globalitat i la tan cantada història total.

Tot plegat, tenim al capdavant uns carreus de pes i consistència considerable a l'hora de construir, amb solvència i base, el passat d'una comarca. La història d'una família que superposà el seu domini a unes viles acostumades a uns alts nivells d'autonomia; la formació d'una societat diferenciada però on els llauradors mitjans tenen un pes considerable; l'adaptació inútil d'una gran administració senyorial als nous temps contemporanis (que anul·larien la gran noblesa com a classe) constitueixen el rerafons d'una història comptable, altrament necessària i imprescindible, si no volem fer castells enlaire.

Jesús E. Alonso